

„bízzunk az ide-oda lötyögésben”

*Mándy Iván és John Batki levelezése**

A közreadó előszava

Mándy Iván írásait számos nyelvre lefordították. Művei megjelentek angolul, bolgárul, csehül, észtül, franciául, katalánul, lengyelül, litvánul, németül, oroszul és szlovákul. Egy teljes kötetnyi Mándy-novellát Albert Tezla ültetett át először angolra (*On the Balcony. Selected Short Stories*. Corvina, Budapest, 1988). Tezlát követően a képzőművész, író és műfordító John Batki fordított Mándyt.

Az 1942-ben született Batki 1956 novemberében családjával elhagyta Magyarországot: Ausztriába menekültek, ahonnan 1957 februárjában vándoroltak ki az Amerikai Egyesült Államokba. A New York állambeli Syracuse-ban telepedtek le, ahol John Batki azóta is él. Batki 1969-től publikál verseket, novellákat, rajzokat. Két verseskötete is megjelent: a *The Mad Shoemaker* (Toothpaste Press, Iowa, 1973) és a *Falling Upwards* (Dolphin Editions, Cambridge, 1976).

Mándy mellett Csiki László-, József Attila-, Krasznahorkai László-, Krúdy Gyula-, Lengyel Péter- és Szép Ernő-fordításai láttak napvilágot. Mándytól könyv formájában először a *Magukra maradtak* jelent meg az ő átültetésében, *Left Behind* címmel, *A Hungarian Quartet. Four Contemporary Short Novels* kötetben (Corvina, Budapest, 1991), Ottlik Hajónaplója, Mészöly Miklós *Megbocsátása* és Esterházy Péter *Fuvarosokja* mellett. Ezt követően a *Fabulya feleségei* és az *Előadók, társszerzők* jött ki a fordításában egy kötetben (*Fabulya's Wives and Other Stories*. Corvina, Budapest, 1999), valamint elbeszélések, novellák (*What Was Left*. Noran, Budapest, 1999).

Kapcsolatukról – levelezésükön túl – John Batki két publikációjából (John Batki: *Légy kész jó halálra*. Élet és Irodalom 1995/51–52., 2.; John Batki: *Levél Mándy Ivánnak*. 2000 [Kétezer] 1996/4., 36–37.) és egy beszélgetésből (Darvasi Ferenc: „Számomra ő maga volt Pest.” *Beszélgetés John Batki műfordítóval* = Darvasi Ferenc: *Köztünk vagy. Beszélgeté-*

* Az itt közölt levelek a „Szeretve tisztelt Főcsatár.” *Mándy Iván válogatott levelezése* című kötet részét képezik, mely 2018 őszén jelenik meg a Magvető kiadónál.

sek Mándy Ivánról. Corvina, Budapest, 2015, 213–223.) tudhatunk meg többet. Levelezésük bő 8 évig, 1987. január 7-től 1995. szeptember 11-ig tartott, tehát majdnem egészen Mándy haláláig. (Sőt, Batki Mándy halála után levelezésben maradt az író özvegyével, dr. Simon Judittal.)

John Batki vette fel Mándyval a kapcsolatot, ami idővel egyre inkább barátivá vált. Először 1991-ben találkoztak a PEN Club egy rendezvényén, ahol John Batki József Attila fordításából olvasott fel. Amikor Batki elnyerte a Fullbright-ösztöndíjat Mándy válogatott műveinek fordítására, 1993 júliusától októberéig Budapesten tartózkodott és hetente találkoztak, például moziba jártak: ekkor nézték meg együtt Jim Jarmusch filmjét, az *Éjszaka a Földönt*, valamint Alexandre Rockwelltől a *Levesbent*. Amikor 1995-ben ismét Pestre érkezett Batki – ezúttal Krúdy-ösztöndíjjal –, a Mándy halála előtti utolsó két napon, október 4-én és 5-én is találkoztak: Buster Keaton-filmeket néztek a Toldi moziban, illetve a Dessewffy utcai Off Broadwayben vacsoráztak, s ezt követően Mándy megmutatta Jókai utcai szülőházát.

Mándy és Batki levelezése csak hiányosan maradt az utókorra. Ezt többek között az is bizonyítja, hogy az 1994. június 15-i keltezésű levélben Batki egy olyan, Mándy által írt szigligeti képeslapra utal, aminek hollétéről jelenleg nincs tudomásunk. Mándy nem volt nagy levélgyűjtő: a kapott levelek hátoldalára például gyakran novellákat írt (ahogy arról a Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattárában lévő Mándy-kéziratok némelyike tanúskodik). Nem jelenthető ki bizonyossággal, hogy ezen a módon vesztetett el egy vagy több Batki-levél, de nem is zárható ki.

Jóval kevesebb Mándy-levélről tudunk a Batki-levelekhez képest. Valószínű, hogy a Batkinak írt levelek közül több elveszett. Az elveszett levelek számával kapcsolatban Mándy fordítója sem tudott pontos adattal szolgálni. Az összegyűjtött 18 levélből 12-t írt Batki, 6-ot Mándy. Ezek közül 7 darab a Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattárának birtokában van, a többi magántulajdon részét képezi.

A levelek közlésének elveiről

Egységesítve, középre zártan szerepel a levelezők neve, a dokumentumok sorszáma, datálása – függetlenül attól, hogy a dátum az eredeti levélben hol található. A megírás ideje mindig teljes (év, hó, nap), akkor is, ha az eredeti levélben rövidítve (pl.: 1991. aug. 22.) adták meg. A levelek szövegéből a balra zárt megszólítás ki van emelve, a kettő között térköz található. Minden közlés teljes, azaz a kihúzásokat és a beillesztéseket, kiegészítéseket, valamint a levélíró kiemelésait is az eredetinek megfelelően tartalmazza. Formailag a levelek szövege egységesített, az eredeti bekezdéseket természetesen megtartja, de sorkizárt szedéssel. A kézírásos leveleket betűhíven közöljük, az aláhúzásokra és egyéb levélíró jelölésekre is kiterjedően. A pontosan reprodukált, de esetleg mégis elbizonytalanító szavakat [!], az áthúzást, törlést < > jelöli, maga az áthúzott szöveg a < > jelek között olvasható.

[:] jelzi a levél bármely részén lévő beillesztést. Ha egy gépiratnál a levélíró azonnal javította az elütést, az jelöletlen marad. Ahol helyesírási hibák fakadtak abból, hogy az írógépről hiányzott néhány hosszú magánhangzó (í, ú, ű), ott a szöveget a mai helyesírási gyakorlat szerint közöljük. Ahol John Batki kérésére kimaradt egy rövid rész, azt (...) jelzi. A búcsúformula mindig új bekezdés. Az aláírás jobbra zárva található, mindig az autográf aláírásnak megfelelő teljességgel.

A leveleket a *Kéziratleírás, lelőhely* megadása, illetve a *Tárgyi és nyelvi jegyzetek* követik. Az előbbi a fizikai leírást, valamint a címezést és a feladót tartalmazza; közgyűjteményben található levél esetén a jelzetét, illetve ha nyomtatásban megjelent, a forrást is. A címezés és a feladó az eredetitől eltérően, egy-egy sorban, egységenként vesszővel elválasztva található. A *Tárgyi és nyelvi jegyzetek* a földrajzi/topográfiai nevek kivételével minden, a megértést segítő szót, kifejezést magyaráz, szükség esetén párhuzamos szöveghellyel alátámaszt, kiegészít. A magyarázandó szó, szavak vastagon kiemelve olvashatók, majd kettőspont következik, amit kisbetűvel, folyamatosan a magyarázat követ.

1. John Batki – Mándy Ivánnak
Syracuse, 1987. január 7.

Kedves Mándy úr!

A magyar PEN-en keresztül irányítom ezt a levelet, mivelhogy Kőrösy Mária és Kunos [!] László személyében, a PEN megbízására kezdtem az általuk küldött novella, a Magukra maradtak fordításába.

Az ön műveit tavaly óta egyre növekvő, most már mohónak mondható érdeklődéssel olvasom, író- és fordítókedvem virulására. Listán mellékelem a meglevő (és elolvasott) (és újraolvasásra váró) köteteket. Minél hamarabb meg szeretném kapni a hiányzó műveket, e célból írtam a Kedves Kőrösy Máriának.

Mellékelem az Önéletrajz fordítását. Úgy hiszem, ilyen pontosan jól sikerült munkát jó régóta nem végeztem. (Már vagy tizenöt éve, hogy több mint 200 József Attila verset megostromoltam, egynéhányat aránylag kevésbé nyomorítván. Azóta csak egypár Krúdy és Örkény novellát fordítottam és adtam ki.) Szóval itt az idő, hogy nekirugaszkodjak egy újabb nagy munkába. [!] Egy nagyobbfajta, igazi, Mándy-válogatás fordításába. A szerző remélhető beleegezésével és esetleges segítségével.

A Magukra maradtak (LEFT TO THEMSELVES) meglesz február közepére. Ha megkapom az Ön engedélyét a nagyobb munkához, először is egy válogatást kellene összeállítani. Én egy regényre (A huszonegyedik utca) és vagy 3-400 oldalas novella, stb [!] válogatásra gondolok. – Tudnom kellene, ki-mit [!] fordított eddig.

Van saját „anyagi” érdekem is: megpályázom a washingtoni National Endowment for the Arts (NEA) fordítási díját. Októberben lesz kihirdetve, és a díj elnyeréséhez a szerző írásbeli engedélye is szükséges.

Ha minden jól megy, ez év folyamán szeretnék személyesen is találkozni Önnel.

Várva választát,

melegen üdvözlő híve,

John Batki

P.S. Egypár kérdés a Magukra maradtak-ról:

22. o. Zöldkabát kapitány: a John Buchan Greenmantle-je volna?

40. o. A KÖLES TOLVAJ. Egy könyv címe? Szerző?

48. o. Messze-messze idegenben... Ez idézet? Kitől?

75. o. Tebenned bízunk... Melyik zsoltár?

Uram, téged tartottunk...

Meglevő kötetei

Regények; Egyérintő; Mi van Verával?; Egy ember álma; A villamos; Tájak, az én tájaim; Átkelés; Magukra maradtak

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Kézírás, gépirásos kiegészítéssel, borítékkal. Batki önéletrajza gépelt, minden más kézírásos.

Címzés: Mándy Iván, c/o Magyar PEN Club, Vörösmarty tér 3, BUDAPEST 1051, HUNGARY

Feladó: J. Batki, 211 Lockwood Road, Syracuse, N.Y., 13214 USA

Lelőhely: Magántulajdon.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

PEN-en: a PEN Club költőket, esszéistákat, prózaírókat tömörítő szervezet, melyet 1921-ben alapítottak Londonban, a magyar tagozata 1926-ban jött létre. Fő célja a nemzeti irodalmak nemzetközi szinten való megismertetése és az egyesülethez tartozó írók munkakapcsolatának a segítése.

A magyar PEN-en keresztül irányítom ezt a levelet: A levél ennek megfelelően nem Mándy Aulich utcai címére, hanem a PEN Clubra lett postázva.

Kőrösy Mária: műfordító, ekkoriban a The Hungarian P.E.N./Le P.E.N. Hongrois szerkesztője.

Kunos [!] László: Kúnos László műfordító, szerkesztő, egyetemi tanár, kiadóvezető, ekkoriban a Magyar PEN Club titkára.

Listán mellékelem a meglevő (és elolvasott) (és újraolvasásra váró) köteteket: lásd a levél végén, Meglevő kötetek címmel.

több mint 200 József Attila-verset megostromoltam:

A levél keletkezéséig, 1987-ig Batkinak egy József Attila-fordításkötete jelent meg: *Selected Poems and Texts* (1973). Később pedig a *Winter Night* (1997), a *Poems and Fragments* (1999) és a *By the Danube* (2002).

egypár Krúdy- és Örkény-novellát fordítottam és adtam ki:

1987-ig nem jelent meg Krúdy-fordításkötete, később viszont több is: lefordította a *Napraforgót* (*Sunflower*, 1997), az *Asszonyágok díját* (*Ladies Day*, 2007), *Az élet álmot* (*Life is a Dream*, 2010), a *Rezeda Kázmér szép életét* (*The Charmed Life of Kázmér Rezeda*, 2011), a *kékszalag hőst* (*Knight of the Cordon Bleu*, 2013) és a *Boldogult úrfikorombant* (*Blessed Days of My Youth*, 2016). Örkény-fordításkötete még nem jelent meg.

National Endowment for the Arts (NEA): az amerikai szövetségi kormány által létrehozott, művészeket támogató független szervezet. A kézírásos levél mellékleteként Batki csatolta azt az egyetlen A/4-es lapra írógéppel lejegyzett szakmai önéletrajzát, melyet az NEA pályázatára beküldött az *Önéletrajz* fordításával. (Batki önéletrajzának közlésétől eltekintünk.)

Egypár kérdés a Magukra maradtak-ról: A kettőspont után következő felvetések mind Mándy könyvének egy-egy motívumára, szereplőjére vonatkoznak.

John Buchan Greenmantle-je volna?: John Buchan (1875–1940) könyve. A Greenmantle jelentése (‘zöld köpönyeg’) valóban közel áll a Mándy által használt Zöldkabát névhez.

Regények: Ez vagy a *Francia kulcsot*, *A huszonegyedik utcát* és *A pálya szélén* összegyűjtő 1985-ös, vagy a *Mi az, öreg?*-et, a *Zsámboky moziját* és a *Régi idők moziját* összegyűjtő 1986-os magvetős kötetre utal – esetleg mindkettőre.

2. Mándy Iván – John Bátkinak
Budapest, 1987. február 7.

Kedves Bátki János!

Levele megérkezett hozzám. Örömmel látom, hogy írásaimat szívesen olvassa és fordítja. Természetesen hozzájárulok – utólag – az Önéletrajz című novellám fordításához. (A pályázathoz szükséges írásbeli engedélyemet mellékelem.) Sajnos én magam angolul nem tudok, de Kőrösy Mária biztosított róla, hogy Ön kiválóan fordít.

Ami a további fordításokat illeti, szeretném felhívni figyelmét arra, hogy Albert Tezla, kedves barátom, az „Ocean at the Window” című kötetében megjelentetett angol nyelven hat novellámat. [!] Szentül tervbe vette egy önálló novelláskötetem fordítását és összeállítását a Corvina részére. Ha további munkáimat – mint jelezte – fordítani szándékozik, javasolom, hogy az átfedések elkerülése miatt vegye fel a kapcsolatot a Corvina Kiadóval, vagy A. Tezlával. (University of Minnesota.) Munkáim bibliográfiáját Kőrösy Mária meg fogja Önnek küldeni.

Levele végén a feltett kérdésekre a következőket válaszolnám:

Zöldkabát kapitány – kitalált szimbolikus figura, a gyerekek úgy fohászknak hozzá – novelláimban – mint egy istenhez.

Köles tolvaj – Valóban egy könyv címe, de írója ismeretlen volt számomra, nevét nyomban el is felejtettem.

Messze, messze idegenben... – töredék egy régi gyerekvéből /ismeretlen szerző/.

Tebenned bízunk eleitől fogva – 90.-ik [!] zsolttár.

Végül pedig szeretném, ha személyesen is megismerkednénk. Ha Budapestre jön, kérem, hívjon fel /325–696/, addig is

Szeretettel üdvözl:

Mándy Iván

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Gépirat, autográf aláírással, boríték nélkül.

Lelőhely: Magántulajdon.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

A pályázathoz: John Batki *Translation of selected prose of Mándy Ivan* címmel pályázott 1987-ben, de ekkor nem kapott ösztöndíjat a National Endowment for the Arts-tól.

Albert Tezla: irodalomtörténész, bibliográfus, műfordító. Mándy mellett többek közt Márai Sándort és Mészöly Miklóst fordított angolra.

„Ocean at the Window” című kötetében: Az *Ocean at the Window. Hungarian Prose and Poetry since 1945* című antológia 1980-ban jelent meg Minneapolisban, a University of Minnesota Press gondozásában, Albert Tezla szerkesztésében.

megjelentetett angol nyelven hat novellámat: A *Dinnye-
evőket (The Watermelon Eaters)*, a *Nyarálást (A Summer Holiday)*,

a *King Kongot (King Kong)*, a *Zoro halálát (The Death of Zoro)*, a *siker fényében (In the Spotlight)* és a *Mit akarhat egy író?-t (What Can a Writer Want?)*.

tervbe vette egy önálló novelláskötetem fordítását és összeállítását a Corvina részére: Ez a kötet jelent meg 1988-ban *On the Balcony. Selected Short Stories* címmel.

Zöldkabát kapitány: A *Régi idők mozija Rin-Tin-Tin* című fejezetének és a *Magukra maradtaknak* a szereplője.

Köles tolvaj: Ludwig Bechstein könyve jelent meg *A kölestolvaj* címmel a Móránál 1984-ben. A könyvről egyébként lehetett tudomása Mándynak (még ha esetleg mély nyomokat valóban nem is hagyott benne), mert azt Lengyel Balázs, Rab Zsuzsa és Rónay György fordította és dolgozta át, akik közül Lengyel és Rónay is a barátja volt.

Messze, messze idegenben...: A *Magukra maradtakban* szereplő „*Messze-messze idegenben, / Mesebeli tündérvilágban!*” idézet Szabolcska Mihály (1861–1930) költő *A Grand Café-ban* című verséből.

3. John Batki – Mándy Ivánnak
Syracuse, 1991. 07. 26.

Kedves Mándy Iván!

Nagyon örülök, hogy találkoztunk a múltkor. Megtisztelésnek [!] tartom, hogy eljött az idegen nyelvű felolvasásra abban a kánikulában, abban a fülledt helyiségben. Air conditioning, meg melltartók, még aránylag ismeretlenek Pesten. Legalább szép unokahúgocskáimon legeltethette szemét. Más nemigen volt ott néznivaló! Nekem is nagyon tetszenek ők, kár (vagy talán jobb is így?!), hogy olyan messze laknak, Kaliforniában.

Találkozásunk öröme azóta lefordítottam még egy Mándy-novellát, a Londoni képeslapot. Két másikat a kötetből (A kavicsot és az Önéletrajzot) elküldök Kőrösy Máriának, a Magyar PEN következő száma számára. (Szamárságot mondtam?)

Most olvastam csak az Előadók, Társ szerzők [!] 1987-es kiadását, gyönyörtől olvadozom, és persze az egész kötetet le akarom fordítani. Egyelőre meg kell elégedni a címadó ciklus fordításával. Szeretném tudni, mi lett ezekből angolra fordítva, az egy Előadó hazamegy-en kívül („Lecturer Goes Home”, a Tezla-kötetben). És egy írásbeli engedélyt kérnék, hogy „I give my permission to John Batki to translate and present for publication the twelve stories in Előadók, társszerzők [Lectures, Co-authors], (Budapest, 1987).”

Ez évben megint meg fogom „pályázni” az NEA (National Endowment for the Arts) fordítói ösztöndíját, remélem, jobb eredménnyel. Ha sikerül is, az a segély csak jövő őszre lenne érvényes.

Mindenesetre még az idén meg akarom kezdeni a fordítást, mégpedig az Előadók novellákkal. Amint 3-4 elkészül, elküldhetem ezeket amerikai vagy angol könyvkiadókhöz.

Ha ősszel sikerül ismét eljutnom Pestre, nagyon örülnék, hogyha találkozhatnánk, beszélgethetnénk, kertben-téren elüldögélhetnénk...

Meleg üdvözléssel,

John Bátki

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Gépirat, autográf aláírással, borítékkal.

Címzés: MÁNDY IVÁN úrnak, H-1054 BUDAPEST, Aulich u. 7, HUNGARY

Feladó: JOHN BATKI, 211 LOCKWOOD RD., SYRACUSE, NY 13214, (615) 445-0137

Lelőhely: Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattára V. 5495/11/7.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

eljött az idegen nyelvű felolvasásra: Mándy és Batki ekkor, ezen a rendezvényen találkoztak először, ahová a PEN Club hívta meg Batkit, hogy olvassa fel a József Attila-fordításait. (Eddigre Batki már lefordította a *Magukra maradtakat*, ami a *Hungarian Quartet*ben jelent meg, 1991-ben, a Corvinánál.)

unokahúgocskáimon: Az unokahúgok John Batki öccsének, dr. Steven Batkinak a lányai: az akkor 18 éves Maya és 16 éves Eden, akiket John Batki bemutatott a rendezvény után Mándynak. John Batki rokonai és Mándy többet nem találkoztak, a rokonság másnap már elutazott.

Két másikat a kötetből: Mándy Iván: *Önéletrajz*. Magvető, Budapest, 1989.

a Magyar PEN következő száma számára: The Hungarian P.E.N. - Le P.E.N. Hongrois; angol és francia fordításban közölte magyar írók műveit. 1961-től, évenként egyszer jelent meg, utoljára 1990-ben, így nem tudta közölni benne Batki a novellákat.

az Előadók, társszerzők 1987-es kiadását: A *Mi van Véréval?* és az *Arnold, a bálnavadász* szerepelt egy kötetben ekkor az *Előadók, társszerzőkkel*, a Magvető *Mándy Iván művei* sorozatában.

a Tezla-kötetben: Iván Mándy: *On the Balcony*. Corvina, Budapest, 1988. Az *Előadók, társszerzőkből* – az *Előadó hazamegy* mellett – az *Előadás a Várban (Lecturer on Castle Hill)* is szerepel az *On the Balcony*ban. Az *Ocean at the Window* Mándy-fordításai közt nincs részlet az *Előadók, társszerzőkből*.

...in Előadók, társszerzők [Lectures, Co-authors], (Budapest, 1987): Magyarul: „Engedélyezem, hogy John Bátki lefordítsa és kiadásra ajánlja az Előadók, társszerzők tizenkét történetét.”

kertben-téren elüldögélhetnénk...: Következően 1993-ban jött John Batki Magyarországra, ahol júliustól októberig tartózkodott (lásd Darvasi Ferenc: *Köztünk vagy. Beszélgetések Mándy Ivánról*. Corvina, Budapest, 2015. 215.), és közben hente találkozott Mándyval.

4. Mándy Iván – John Batkinak

Budapest, 1991. augusztus 14.

Kedves John Bátki!

Mitagadás, [!] az unokahúgocskák valóban rendkívül csinosak, messze kiemelkedtek a mezőnyből. Egyébként már régen szerettem volna találkozni Önnel, a Magukra maradt fordítójával. Valahogy az

a kedvenc könyvem. Kissé ostoba kifejezés, de úgy érzem, ebben tudtam a legtöbbet adni a világból.

De talán a legriasztóbb korszakom az Előadók és társszerzők. [!] Hiszen ez maga az abszurditás. Nagyon örülök, hogy ennyire közel áll Önhöz. És most hadd térjek át a tegezésre. Az önözés valahogy túl ünnepléses és ugyanakkor nagyképű.

Természetesen örömmel adok engedélyt a fordításra. Nem hinném, hogy mást lefordítottak volna, mint ami a Tezla kötetben megjelent. Sőt, ebben egészen bizonyos vagyok.

Nagyon szeretném, ha sikerülne a fordítói ösztöndíjat megkapnod.

Arra kérek, ha Pestre jössz, hívjál fel, igaz, már (vagy még) nincsenek kávéházak, de egy presszóban is jól el lehet dumálni.

Szeretettel üdvözöl

Mándy Iván

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Gépirat, autográf aláírással, boríték nélkül.

Lelőhely: Magántulajdon.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

ha sikerülne a fordítói ösztöndíjat megkapnod: Bár Mándy megadta a fordítási engedélyt az *Előadók, társszerzőkre*, Batki végül nem pályázott. Viszont később – mindenféle ösztöndíj nélkül – elkészítette az *Előadók* fordítását, ami 1999-ben meg is jelent a Corvinánál a *Fabulyás Wives and Other Stories* című kötetben.

5. John Batki – Mándy Ivánnak

Syracuse, 1991. aug. 22.

Kedves Iván!

Köszönöm leveledet és az engedélyt a Társszerzők... fordítására. Nagyon-nagyon remélem, hogy hamar hozzájutok, mármint hogy meg lesz [!] az anyagi támogatás, ami ezt lehetővé teszi. Nem várok az amerikai NEA-ra, ami csak 1992. őszén lesz kiosztva. Időközben már megpályáztam a bp.-i Füst Milán Fordítói Alapítvány ösztöndíját is, ez ez év októberében lesz aktuális.x

Sőt, arra is van remény, hogy októberben Budapestre látogathatok egy pár hétre. Ugyanis Szép Ernő Emberszag c. emlékiratának fordítását azzal szeretném elkezdni, hogy az ő és társai által elvégzett „erőltetett menet”-et én magam is bejáróm, gyalog, okt. 20-án.

Kőrösy Máriának már elküldtem az Önéletrajz és a Kavics fordításait. Meg van a Londoni képeslap is, ha volna hely erre a hosszabb novellára. Itteni magazinet [!] is meg fogok próbálni ezzel a 3 fordítással. Sajnálom, hogy a Nem Yorker „túl soknak” találta a Magukra maradtakat.

Még egy kérdés: az ARTISJUS-tól is kéne talán egy engedély/megegyezés-forma papír, angolul, hogy az Előadók, társszerzők fordítása kóser. Ez ügyben írtam már Kátai Katalinnak, lehet, hogy ő jelentkezni fog.

Szeretettel üdvözlő (a viszontlátás reményében)

John Bátki

× Ezenkívül még írtam Vásárhelyi Miklósnak, aki (állítólag) a Soros Alapítvány kurátora.

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Kézírás, autográf aláírással, borítékkal.

Címzés: Mándy Iván úrnak, 1054 BUDAPEST, Aulich u. 7, HUNGARY

Feladó: J. Bátki, 211 Lockwood Rd., Syracuse, N.Y. 13214, USA

Lelőhely: Magántulajdon.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

megpályáztam a bp.-i Füst Milán Fordítói Alapítvány ösztöndíját is: Batki ezen a pályázaton nem nyert ösztöndíjat.

Szép Ernő: költő, író, drámaíró.

Emberszag c. emlékiratának fordítását: Az *Emberszag* fordítása, a *The Smell of Humans* 1994-ben jelent meg a Corvina és a CEU gondozásában.

magam is bejárom, gyalog: Végül Batki nem tette meg ezt a Tandori Dezsővel közösen tervezett túrát. A túra tervével kapcsolatban lásd még: John Batki: *Levél Mándy Ivánnak*. 2000 [Kétezer] 1996/4. 36–37.

a Nem Yorker „túl soknak” találta a Magukra maradtakat: Batki a fordítást a The New Yorker szerkesztőjének, Roger Angellnek küldte, aki azt mondta Mándyra: „this wine doesn't travel well”, ami annyit tesz, hogy „jó bor, de csak helyben fogyasztható”, tehát hogy az egyébként jó szöveg Magyarország határain túl nem igazán értelmezhető.

Kátai Katalinnak: az irodalmi és színházi ügynökség igazgatója volt az Artisjusnál.

Vásárhelyi Miklósnak, aki (állítólag) a Soros Alapítvány kurátora: Vásárhelyi Miklós (1917–2001) újságíró, a második és harmadik Nagy Imre-kormány sajtófőnöke 1991-ben Dornbach Alajos (1936) ügyvéd, politikkussal közösen töltötte be az alapítvány alelnöki tisztségét.

6. Mándy Iván – John Batkinak
Szigliget, 1992. május 30.

Kedves János!

Nagyon örülök az elbeszélés megjelenésének.

Természetesen engedélyezem, mindkettőt, hiszen számomra ez igazán sokat jelent.

Ami a honoráriumot illeti: úgy érzem, hogy a fordítói tiszteletdíj teljes egészében Téged illet, hiszen a fordítás a Te műved.

Nagyon kedves, hogy az unokahúgaid Pestre jönnek, dehát [!] jó lenne már Veled is összejönni. Bízunk az Ösztöndíjban!

A viszontlátásig is szeretettel üdvözlő

Iván

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Gépirat, autográf aláírással, boríték nélkül.

Lelőhely: Magántulajdon.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

az elbeszélés megjelenésének: A Batki lefordította Mándy-novella, a *Londoni képeslap (Postcard from London)* az International Quarterly 1992/1-es számában jelent meg, Tallahassee-ben.

engedélyezem, mindkettőt: az *Isten és az Előszó helyett* című novellákat, melyek fordítása (*God*, illetve *In Place of a Foreword* címmel) Cambridge-ben, a Harvard Review 2. számában jelent meg, 1992-ben.

Bízunk az Ösztöndíjban: A Fullbright-ösztöndíjat pályázta meg ekkor Batki *Fordítások Mándy Iván prózájából* címmel. El is nyerte az ösztöndíjat, így 1993 júniusától novemberéig Mándy-művek fordításával foglalkozott Budapesten. Az ekkor lefordított írások nagy része 1999-ben, a Noran Kiadó gondozásában jelent meg Budapesten *What Was Left* címmel.

7. John Batki – Mándy Ivánnak
Syracuse, 1993. december 9.

Drága Iván!

Majdnem 6 hónap Budapest után majd' kiszakadt (autógázostott) tüdővel, kissé letörten (habár a Te és kedves családod segítsége nélkül ki tudja mennyivel olyanabbul) itthon nézhetek körül, A Nagy Semmibe, ismét.

Először is sok-sok szeretettel, hálás köszönettel köszöntelek 75. születésnapod előtt. Ha nem lennének írásaid, számomra Pest se lenne (már); és ha mégis van valami/valaki Pesten, ha maradt valami Pestből, akkor az is Te vagy. – az [!] a friss levegő, csend és igazság, ami az eldobott villamosjegy nyomában suhan a járdára most hullott hó felé.

Ilyesvalamit érthettem, amikor elköszönőben valami olyasmit makogtam, hogy fordításod befejezésével az én „fontosságom”(?) hirtelen nagyon megcsökken – tudniillik a fordító csak addig fordító, amíg valakit fordít...

Az igazán félelmetes dolog az volt, hogy a magyar nyelv(ezet) újra kezdte hódítani agyvelőcském amúgy is talán (az itteni nyelv által) már-már túlterhelt mezsgyéit.

Féléven belül mintha egy kicsit, egy icipicit... elkezdtem volna felejtetni talált, féltve őrzött nyelvkincseimet: |; és így elfecsérelni a:| 37 év után már lassan érvényessé váló amerikai írói állampolgárságot. Ez a szörnyű a nyelvben, magában a nyelvben, (akármelyikben) – ahogy Ottlik is megállapítja valahol – ezek az imilyen-amolyan (nemzeti) nyelvek csak itt, vagy amott érvényesek.

Számodra viszont csak jót jelent visszatérem Amerikába, vissza az itteni nyelvbe. Látom, hogy fordításaimat még egy (utolsó?) átolvasás/átírás fogja be-

fejezni – csupán a nyelv szempontjából, mielőtt egy kiadói szerkesztő kezeibe átnyújthatom a kéziratot.

A leendő kiadó Veled valószínűleg külön szerződést fog kötni. E célból egyenesen Neked írjanak? Vagy az ARTISJUS-ba? (És ha oda, akkor személyesen kinek?) Légy szíves, informálj...

Most pedig elköszönök, de előbb szívélyes üdvözlőt, karácsonyi jókívánságot küldök Konyhád varázslatos Tündérének, Kedves feleségednek (...)!
Téged is szeretettel ölel

János

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Kézírás, autográf aláírással, boríték nélkül. A levelet egy ősi homokóra-motívum, hieroglifa zárja, ami szótteseken is szokott szerepelni. (John Batki jelentős szönyeggyűjteménnyel rendelkezik, érdeklődésének egyik fő területe ez.) Ugyanez a homokóra szerepel az 1994. június 3-i, 1994. június 15-i, 1994. augusztus 29-i és 1995. január 5-i levél zárlataként. Lelőhely: Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattára V. 5495/11/1.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

ahogy Ottlik is megállapítja valahol: John Batki nem emlékszik már rá, hogy pontosan melyik Ottlik-szöveg helyre gondolhatott itt. Mindenesetre az általa fordított *Buddban* (Corvina, Budapest, 2004) többször fölmerül ilyen, a nyelvek korlátozott érvényességére vonatkozó gondolat.

8. *John Batki – Mándy Ivánnak*
Syracuse, 1994. június 3.

Kedves Iván!

Nagyon köszönöm a *Budapesti legendákat*, a szép dedikációval. Különösen élveztem a két új írást a kötet elején. Ahogy Lear király mondja (nem tudom, Arany hogyan fordította): „Ripeness is All.”

Éppen most olvastam *Egy hibbant vénember naplóját*, [!] a new york-i Vintage International sorozat kiadása. Ugyanebben a sorozatban jelent meg Nabokov több kötete, Faulkneré is, meg Hrabal, Auden, stb. A Te műveid is ide tartoznak! (Egy magyar írást adtak ki eddig: A feleségem történeté-t.) Nemrég küldtem el a sorozat szerkesztőjének A Fabulya feleségeit és az Előadók, társszerzők-et. (Alfred Knopf Kiadó gondozásában.)

Más kiadókkal is kapcsolatban vagyok: New Directions és Yale. Kedvező válasz esetében azonnal értesítelek.

Addig is mindenesetre jó lenne, ha volna Tőled egy engedélyem, ami feljogosít arra, hogy fordításaimat Te beleegyezéssel Kiadónak ajánlhassam. Kérlek, hogy légy szíves a mellékelt engedélyt aláírni és visszaküldeni.

Remélem, hogy jó egészségben vagy; jársz Szigligetre?

Sajnos a Collegium Budapest nem méltatott ösztöndíjra ez évben. Mindenféle szociográfia és közgazdászati kell nekik, de „Krúdy világa” – az nem. Legálábbis nem idén. Hát talán jövőre...

Sok szeretettel üdvözöllek Téged, Kedves feleségedet, édes unokahugodat [!]

János

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Kézírás, autográf aláírással, boríték nélkül. A levelet itt is egy ősi homokóra-motívum zárja. Ugyanez szerepel az 1993. december 9-i, 1994. június 15-i, 1994. augusztus 29-i és 1995. január 5-i levél zárlataként.

Lelőhely: Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattára V. 5495/11/2.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

Budapesti legendákat: Mándy Iván: *Budapesti legendák*. Városháza, Budapest, 1994.

a szép dedikációval: A dedikáció szövege: „Jánosnak nagy szeretettel Iván 994. máj. 24.” Lelőhely: magántulajdon.

a két új írást: Batki itt az *Egy kapualj* és az *Egy udvar* című írásokra utal, melyek – a kötetben szereplő többi írással ellentétben – a *Budapesti legendákban* jelentek meg először könyvben.

(nem tudom, Arany hogyan fordította): „Ripeness is All.”: Az idézett rész a szövegkörnyezetével az eredetiben: „What, in ill thoughts again? Men must endure / Their going hence, even as their coming hither; / Ripeness is all: come on.” Vörösmartynál (az ő fordításában, Arany javításával készült el a *Lear király*): „Hogyan? / Megint rossz gondolat bánt? Embereknek / Kell túrni a jövőst, mint elmenést: / A fő dolog, hogy elszántak legyünk.”

Egy hibbant vénember naplóját: Tanidzaki Dzsunicisiró (1886–1965) japán író könyve. Mándy beleírta ezt a könyvet az 1992-es *Huzatban* című kötetébe, egészen pontosan a címadó elbeszélésbe. Sőt, a Mándyékkal egy házban, az Aulich utca 7. alatt lakó Czapolai Imre visszaemlékezéséből azt is tudjuk, hogy Czapolaiéktól kapta kölcsön a kisregényt Mándy. Lásd: Darvasi Ferenc: „Együtt jártuk a lépcsőházakat.” *Beszélgetés Czapolai Barbara jogással és Czapolai Imre villamosmérnökkel, Mándy Iván egykori szomszédaival* = uő: *Köztünk vagy. Beszélgetések Mándy Ivánról*. Corvina, Budapest, 2015. 133.

Nabokov: Vladimir Nabokov (1899–1977) író, műfordító, kritikus.

Faulkner: William Faulkner (1897–1962) író, költő.

Hrabal: Bohumil Hrabal (1914–1997) író.

Auden: Wystan Hugh Auden (1907–1973) költő, drámaíró, kritikus, forgatókönyvíró.

A feleségem történeté-t: Füst Milán (1888–1967) író, költő regénye.

(Alfred Knopf Kiadó gondozásában.): Itt arra utal Batki, hogy az Alfred Knopf Kiadónál szerette volna megjelentetni a *Fabulyát* és az *Előadókat*. Próbálkozása sikertelen volt.

Collegium Budapest: 1991-ben, több állam és magán-szponzor támogatásával alapított intézmény, amely a régióval kapcsolatos kutatásokat ösztöndíjakkal is igyekezett minél szélesebb nemzetközi kontextusba helyezni

9. John Batki – Mándy Ivánnak
[Syracuse], 94. júni. 15.

Iván!

Olvastam Tanizakit, Rád gondoltam. De jó lenne, ha meg lenne magyarul isteni kisregénye: The Secret History of the Lord of Musashi.

Muszasi úr titkos története...

És a szintén nagyon finom „Egy macska, egy férfi és egy nő” – olyan jól ír, hogy majdnem minden írása egybe-forr, [!] egységgé válva, ugyanaz az egy írás legyen mind egy mű.

Mint a legnagyobbaké: [!] Beckett, Te, Salinger, Kerouac, Krúdy, Szép, egység, egyetemes egy-szerűség.

Szóval ha megvannak ezek magyarul, olvasd és élvezd őket (biztos már igen).

Köszönet szigligeti kártyátokért. Nagyon akarok viszont-lát(ogat)ni, és (már ahogy tőlem telik) tervezek egy őszi utat, októberre.

De addig is, kell hogy valami jó hír legyen: jelenleg 2 kiadó (Yale és Knopf) várat válasszal egy hónapja – ami „jó jel” is lehet.

És ma pedig a „Siker fényében” [!] című novelládat, a Mi az, öreg? utolsó 5. darabjaként fordít-gatom; [!] tulajdonképpen újra, újra-fordítás, [!] mert már megvan a Tezla kötetében, „In the Spotlight” címmel. (Én pedig THE SWEET SMELL OF SUCCESS-nek tituláltam, ebben egy kicsit több rivaldafény van, talán.) Persze „sikerem garantált”, ott van a Tezla megbízható, nyugodtan lépkedő középnyugat-amerikai kiejtése, amihez én a saját fogásaimat hozzáadom és a (ritka) hibát kijavítom. Iván, a jövő tudósai, műveiddel foglalkozván, össze fogják hasonlítani A siker fényében Tezla és Bátki variációit és így értik majd meg, hogy igazán mit is gondoltál... És hogyan fejezted ki, úgy, szavanként. Ahogy

„Egy hónapig tartott, amíg Vali nénit betuszkolta a liftbe.”

Szóval érdemes munka.

Most olyan hőség van, telített nedves harmincnem-tudom-hány fok, hogy a computer is bedögölhet. És akkor kézzel kell lemásolni mindent.

Isten élteszen,

János

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Kézírás, autográf aláírással, boríték nélkül. A levél végén homokóra-motívummal, akárcsak az 1993. december 9-i, 1994. június 3-i, 1994. augusztus 29-i és 1995. január 5-i levélnél.

Lelőhely: Petőfi Irodalmi Múzeum Kézírártára V. 5495/11/4.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

Olvastam Tanizakit: Tanidzaki Dzsunicsiró.

The Secret History of the Lord of Musashi: Eredeti nyelven: *Bushukō Hiwa*. Nem jelent meg magyarul azóta sem.

„Egy macska, egy férfi és egy nő”: Eredeti nyelven: *Neko to sózó to futari no onna*. Ez sem jelent meg magyarul.

Beckett: Samuel Barclay Beckett (1906–1989) költő, próza- és drámaíró.

Salinger: Jerome David Salinger (1919–2010) író.

Kerouac: Jack Kerouac (1922–1969) író, költő.

Szép: Szép Ernő költő, író, drámaíró.

Köszönet szigligeti kártyátokért: Az említett képeslap nincs meg.

tervezek egy őszi utat, októberre: Az 1994 őszi utazás elmaradt, következésképp – mint ahogy az egy későbbi levélből is kiderül – 1995. október 3-án érkezett Pestre Batki.

már megvan a Tezla kötetében: Két kötetben is megjelent a fordítás: *Ocean at the window*. Ed. Albert Tezla. University of Minnesota Press, Minneapolis, 1980. És: Iván Mándy: *On the balcony. Selected short stories*. Corvina, Budapest, 1988.

„Egy hónapig tartott, amíg Vali nénit betuszkolta a liftbe.”: Idézet az 1994-ben írt *Egy kapualj* című novellából, mely Mándy *Budapesti legendák* című kötetében jelent meg.

10. Mándy Iván – John Batkinak

Budapest, 1994. június 18.

Kedves János!

Igazán örültem a levelednek, persze még jobban örültem volna, ha Te magad tűntél volna fel, mondjuk Szigligeten, vagy akár egy pesti presszóban, moziban és jól eldumálhattunk volna: |na, könyvekről, lányokról, meg egyéb kellemes dolgokról. Jól esett, [!] hogy olyan kiváló mesterek közé sorolsz, mint Faulkner, Hrabal és a japán „Hibbant vénember” szerzője, aki talán a legközelebb áll hozzám.

Az idő (Szigligeten) pofátlanul komisz volt, de még így is lehetett pihenni, nézelődni és mondjuk, kapirgálni egy olyan novellafélét. Még nem fejeztem be, talán majd úgy húsz év múlva. Hát mindegy.

Én egyébként hiszek benne, hogy Krúdy világa mégiscsak legyőzi a szociográfusokat és egyáltalán mindent. Akkor pedig jövőre mégiscsak összeülhetünk és elbeszélgetünk.

Szeretettel üdvözöl Jutkával együtt

Iván

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Gépirat, autográf aláírással, boríték nélkül.

Lelőhely: Magántulajdon.

11. Mándy Iván – John Batkinak

Budapest, 1994. augusztus 19.

Kedves János!

Köszönöm Marlene Dietrichet, és azt a világot, amit Vele elküldtél. A Film Városától kezdve a pesti kismozikig. [!] Mindent befog ez a világ. Tőlem talán

a Fortuna moziban kérdezte meg, hogy „mit tudok Róla?” És éppen jókor. Akkor már tudtam, hogy rövidesen világhírű lesz a Kék angyal-ban. Ezt persze Ő is sejthette, csak éppen nem nyugtatta meg. A siker, a világhír felkavarta. És hát akkor se tűnt el a szomorúság a tekintetéből.

De hát nem akarok én tanulmányt írni Marlene-ről. Hiszen Te sokkal többet tudsz Róla.

Inkább megkérdem, mi van Veled? Mikor bukasz fel a pesti mozikban, presszóban? A presszók képe mostanában elég leverő. Hát, ez nem a fénykor.

Szeretettel üdvözöllek Jutkával együtt

Iván

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Gépirat, autográf aláírással, boríték nélkül.

Lelőhely: Magántulajdon.

Közölve: Darvasi Ferenc: *Köztünk vagy. Beszélgetések Mándy Ivánról*. Corvina, Budapest, 2015. 224.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

Köszönöm Marlene Dietrichet: Mándy itt Donald Spoto *Falling in love again Marlene Dietrich* című albumát (Little, Brown & Company, Boston–Toronto, 1985) köszöni meg, amit John Batkitól kapott. Mivel John Batki 1994. június 3-i dátummal dedikálta Spoto könyvét, azt az 1994. június 3-i levelével együtt küldhette el Mándynak. A dedikáció szövege: „Mondd! Mit tudsz te rólam?” Igazad van, Iván. Mindenkitől ezt kérdezi. Szeretettel, János Syracuse. 1994. jún. 3.” (Lelőhelye: Magántulajdon.) A dedikáció elején szereplő, beidézett két mondat utalás Mándy novellájára, a *Marlene Dietrichre*, mely az *Önéletrajz* című kötetben jelent meg 1989-ben. Ennek a kisprózának az utolsó két mondatában Marlene Dietrich szól így az én-elbeszélő felé: „Mondd! Mit tudsz te rólam?” Erre a saját írására utal tehát 1994. augusztus 19-i levelében Mándy is, amikor arról beszél, hogy „Tölem talán a Fortuna moziban kérdezte meg, hogy „mit tudok Róla?»

12. John Batki – Mándy Ivánnak
Syracuse, 1994. augusztus 29.

Kedves Iván,

Köszönöm soraidat! Jaj de jó lenne megint együtt lenni, mint egy éve...

Örülök, hogy tetszett Marlene. A fényképek mutatják, hogy a berlini színésznőt Hollywood–Amerika 10 éven belül felmorzsolta, átalakította hidegen mosolygó star-rá.

Négy hónap latolgatás után a Knopf Kiadó rövid levélben közölte, hogy írásaidat nagy élvezettel olvasták, és a fordítás is olyan jó, ahogy hallották, de sajnos „nem látják, hogy lehetne a könyvet sikeresen kiadni...” Tehát félnék, hogy nem sikerülne sok példányt eladni. A Harcourt Brace-nél hallottam, hogy Konrád utolsó regényéből 11 ezer példányból 2 ezret adtak el. Úgyhogy most inkább egyetemi kiadókra kell gondol-

ni, ezentúl. Egy kedves helybeli hölgynek azt hiszem lesz ideje a levelezésekre, ha megbízhatjuk ezzel a feladattal. Számomra szeptember–október muszáj, régóta halasztott művészeti munkával lesz tele: a fenti illusztráció pl. 1 oldal az 50 válogatott rajz/kollázsából, amit 50 példányban önnön fénymásolat kiadásomban fog [!] megjelenni szept. folyamán. Októberben pedig egy 50 méter hosszú festményt állítok ki New Yorkban; vagyis a képeket okt. folyamán kell összeállítanom Nov. [!] 8-i kiállításra, ami január közepéig tart. A dél-manhattani Greenwich Village-i APPLE Restaurant 3 nagy termében lesz kiállításom. Joseph fiam és barátja révén kaptam ezt az alkalmat, úgyhogy a képek árából egy bizonyos százalék a fiút illeti!

Jaj de sajnós ezek a tervek azt jelentik, hogy tervezett októberi Budapesti [!] utamat el kell halasztani...

Valahogy úgy érzem, hogy végső, igazi „életcélom” az irodalmon nem is annyira túl, mint keresztül, által a képzőművészeti eredményeimet „érvényesíteni”, végre. Tehát a legjobb, legígéretesebb ok Bp. re, [!] akárhová is, utazni így. Kiállítási/publikálási célból lenne, számomra. Mielőtt túl késő lenne...

Így is, a minél hamarabbi viszontlátás jegyében, írsodat továbbra is nagyon várva – ölel,

János

(aki Judit asszonyt és Ágnes kisasszonyt külön-külön szívélyesen üdvözli)

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Kézírás, autográf aláírással, borítékkal. Maga a levél 4 oldalas, de ezt kiegészíti Batki három illusztrációja, valamint – a 4. oldal hátoldalán – egy gépelt oldal. A három illusztráció: 1. Batki *Man Pop* című képe (a cím a szerző kézírásával szerepel a kép alatt). 2. Batki *Sziget-Füzet-Lepke-Álom-Tákolmány* című képe (alá Batki kézzel írta oda az ajánlást: „Iváné”, és így szignálta: „JB94”). 3. Batki *51 and Going on* című képe (alatta Batki dedikációja: „Ivánnak”, és a „J.B.94” szignó). A 2–3. képnél is Batki kézírásával szerepel a cím. Az 1. kép a 3. kézírásos oldalon, felül szerepel, a 2-3. kép egy-egy önálló, A/4-es lapon. A gépelt oldalon – tehát a 4. szöveges oldal hátlapján – pedig a *Mi az, öreg?*-ben szereplő *Látogatás apánál* fordításának részlete található, melyben Batki aláhúzott egy sornyi szöveget, amit kézírással a lap alján meg is ismételt: „Perhaps when that damn book of stories is published at last!” Nyilvánvalóan a saját helyzetükre – hogy a lefordított Mándy-írásokra kiadót keres – utal itt ezzel a kiemeléssel, hiszen a mondat így hangzik magyarul, a *Mi az, öreg?*-ben: „Esetleg, ha végre kijön az a nyomorult novelláskötet!” Ugyanaz a homokóra zárja a levelet, mint az 1993. december 9-it, 1994. június 3-it, 1994. június 15-it és 1995. január 5-it.

Címzés: MÁNDY IVÁN úrnak, H – 1054 BUDAPEST, AULICHA U. 7., HUNGARY

Feladó: J. Báltki, 211 Lockwood, SYRACUSE NY. 13214, USA

Lelőhely: Magántulajdon.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

a könyvet sikeresen kiadni: Nem jelent meg a kiadónál a könyv a későbbiekben sem.

Harcourt Brace-nél: Harcourt Brace Jovanovich kiadó.

Konrád utolsó regényéből: Konrád György (1933) író, esszéíró, szociológus könyvéről, a *Kerti mulatságról* van itt szó, ami *A Feast in the Garden* címmel jelent meg Goldstein Imre fordításában 1992-ben.

Iesz ideje a levelezésekre: Arra utal itt Batki, hogy a kiadókkal való levelezést a Mándy-fordítások ügyében kiadhatnák valakinek, ez azonban nem valósult meg, a későbbiekben is ő írt azoknak a kiadóknak, akiket Mándyval kapcsolatban keresett meg.

a fenti illusztráció: *A Man Pop* című kép.

A dél-manhattani Greenwich Village-i APPLE Restaurant 3 nagy termében lesz kiállításom: John Batki *Eurasiaframerpacific* című kiállítását a Waverly Place 17. szám alatt, a The Apple Restaurantban rendezték meg New Yorkban. 1994. november 8-án nyitották meg, és 1995 januárjáig tartott.

Judit asszonyt: dr. Simon Judit (1938), Mándy Iván felesége.

Ágnes kisasszonyt: Szilágyi Ágnes Judit (1966) történész, latin-amerikanista, egyetemi tanár, akinek Mándy Iván volt a nagybátyja, egyszersmind az esküvői tanúja.

Manhattani Képkiallításom (itt kisebb-nagyobb akril festmény) isteni csendjét élvezem; eddig az egyetlen eredmény egy ijesztően krónikus jobb könyvek fájdalmom, fenyegető! író/rajzoló kéz számára. (Még egy ok a márciusi útra: termál fürdők)... [!]

A fordítói (immár kiadói) fronton: FABULYA'S WIVES AND OTHER STORIES november óta a Syracuse egyetemi kiadónál, januárra ígértek döntést a kiadásról.

Iván, születésnapodra festettem egy létrát, egy jó nagy eléggé [!] rozoga régi 2-méteres [!] létra, szép tavaszi színekkel. Namármost, [!] magát a létrát nem küldhetem most, habár Neked van címezve („Ladder for Mándy”), a fényképet azonban mellékelem.

A tavaszi viszontlátás jegyében sok szeretettel ölel és minden jót kíván

János

P.S. Judit asszonyt is szeretettel üdvözlöm!

13. John Batki – Mándy Ivánnak és dr. Simon Juditnak
Syracuse, 1994. október 21.

Kedves Iván és Judit!

Végre egy kiállítás, éspedig New York-ban... [!] Csillagos út az űrbe, de hol s mikor lesz a következő megálló a Duna partján? Remélem hamarosan.

János

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Kézírás, autográf aláírással, borítékkal. Az egyetlen írásos oldalon John Batki rajzával. A borítékra tévedésből írta rá Batki Szilágyi [Ágnes] Judit nevét, valójában dr. Simon Judit a levél másik címzettje.

Címzés: Mándy Iván, dr. Szilágyi Judit, H – 1054 BUDAPEST, HUNGARY

Feladó: JOHN BATKI, 211 LOCKWOOD RD., SYRACUSE, NY 13214, (315) 445-0137

Lelőhely: Magántulajdon.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

Végre egy kiállítás, éspedig New Yorkban...: John Batki *Eurasiaframerpacific* című kiállítása.

14. John Batki – Mándy Ivánnak
[Syracuse], 94. dec. 18.

Kedves Iván!

Még egy év-végi, [!] „ünnepi”, születésnap levél-köszöntés, nagyon sajnálom, nem ott, Nálad, helyben, személyesen, ahogy annyira szeretném.

De hát most úgy remélhetem, hogy márciusban pár hétre mégis Pestre látogathatok, hogy megint „fogyaszt-hassunk” valamit a Szép Kisasszonykák városában.

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Kézírás, autográf aláírással, boríték nélkül.

Lelőhely: Magántulajdon.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

márciusban pár hétre mégis Pestre látogathatok: Végül 1995 október 3-án érkezett Magyarországra Batki.

januárra ígértek döntést a kiadásról: Nem adta ki végül a Syracuse University Press a *Fabulyát*.

a fényképet azonban mellékelem: A fotó nincs a levél mellett.

15. John Batki – Mándy Ivánnak
Syracuse, 1995. jan. 5.

Ivánom!

Igazad van, nem leszek hűtlen az irodalomhoz. Úgy látszik, hogy legalábbis fordítói munka akadhatna életem végéig... Csakhogy valahogy annyira akartam újjászületni ezidőtájt, [!] hogy lelkileg „átálltam” a rajzolás képzőművészetéhez, az írással szemben türelmet vesztvén.

Ez az egész türelmetlen, rabbiátus [!] apai örökségként (rajzolással együtt) annyira rám száll itt, hogy az eltávozás bármilyen formáját keresvén, ösztöndíjak pályázatára [!] ösztökéli az embert.

És a szép becsületes mondatok egymásutánja csak nem akar összeállni.

(Igenis, óriási asztalaim – több mint 4! – telis-tele papírfecnikkel, á la Zsámboky. Mennyit is állítsak össze? Miért? Hova? Kinek? És a lustaság ördöge akár-mennyi... De elég a lamentációkból.)

Kérdés, mint író mestertől/nek: milyen formát ajánlanál számomra, Iván? Önéletrajzi (regény) forma do-

log olyan sután utálatos (ha nem is unalmas). És mi másról lehet írni? Na jó. Akkor milyen terjedelemben? A lehető legrövidebben. Tehát: megértheted, ha elbeszélő erőim a képes újságok rajzos téglalapocskái felé gerjednek. [!]

Most gyorsan ide kéne varázsolni egy egész könyvet, könyvecskét, 111 képet/oldalt tartalmazó dobozban, Ahogy [!] a gondolatok szemmel láthatólag repkednek oldalról oldalra, sőt oldalon belül is. Ilyen rajzok azok, ahol az álomba merült macska fölött tibi beti maszk kerekedik, aztán meg leírhatatlan mintájú ottomán aranyrács vörös bársonypárnán... de valahogy az egész fekete-fehérben mint a régi filmek és mai fénymásolatok. Még mindig remélem, hogy márciusra összeállíthatom a képsorozatot... Kezdednek javulást és új írást kívánok! Üdvözet, Judit!

János

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Kézírás, autográf aláírással, boríték nélkül. A levél végén ugyanaz a homokóra, mint az 1993. december 9-i, 1994. június 3-i, 1994. június 15-i és 1994. augusztus 29-i levélnél.

Lelőhely: Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattára V. 5495/11/3.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

apai örökségként (rajzolásal együtt): John Batki apja dr. Bátki (Klein) György (1912–2005) volt, aki szintén rajzolt. Az 1942 májusától 1943 szeptemberéig, munkaszolgálatban készült rajzaiból és naplójából 2014-ben kiállítást rendezett a 2B Galéria. Ebből az alkalomból egy kiadvány is készült: Bátki György: *Tülszárnyalás. Munkaszolgálatos rajzok, Ukrajna*. Szerkesztő John Batki. 2B Kulturális és Művészeti Alapítvány, [Budapest], 2014.

á la Zsámboky: Mándy sokszor használt írói alteregója.

összeállíthatom a képsorozatot: Batki említett képsorozata máig kiadatlan.

Kezdednek javulást: A Kossuth Lajos téren, egy fa mellett csúszott meg és esett el Mándy. Eltört egy csont a kezében. Az elesést *A fa és én* című 1995-ös írásában örökölte meg: „Elmenőben meg akart érinteni egy járdaszéli fát. A fa elhúzódtott. Beleesett a pocsolóába. A pocsolóya befogadta. Megfürdette szennyes-szürke vizében. Útjára engedte. A fa gyöngéd szeretettel nézte. Visszavárta.” = M. I.: *Novellák III*. Palatinus, Budapest, 2003. 570.

16. John Batki – Mándy Ivánnak
Syracuse, 1995. július 24.

Kedves Iván!

Gőzös, párásan unalmas kánikula a pompás fák, háziállatok, manikűrözött pázsitok övében. Egy törpepapagály elmenekült, de pár nap múlva meglepően okosan visszatér a kalitkába, a 100 km-es sebességű szélvihar után.

Kettépépett óriási évszázados juharfa fekszik a Lockwood Road-on, a név [Bezár/Fa] eredeti jósolását bizonyítva.

Szóval ideje már a pesti járdára lépni, a Lipótváros köveit róni.

Örömmel értesítelek, hogy a Collegium Bp. hivatalosan meghívott 3 hónapra, és okt. 1-én [!] érkezek. Remélem, beszélgetéseinket és ide-oda látogatásainkat hamarosan folytathatjuk.

Négy kisregényed fordítását [Fabulya feleségei, Ami megmaradt, Magukra maradtak, Huzatban] benyújtottam a Syracuse Egyetem Kiadójának. Robert Mandel, a director úr, szeptemberre ígért döntést. Azóta egy-két másik N.Y.-i kiadóval is felvettem a kapcsolatot. A fordítás lassú munka, de ügynökös-ködés (levélírás és főleg telefonhívás) nagyon nehéz számomra!

Minderről részletes beszámolót adok, személyesen nemsokára. Addig is még egy-két írásodat, a legújabbak közül, le akarom fordítani. Emlékszem, hogy két évvel ezelőtt, amikor „Valamit egy nagybácsiról” megjelent a VIGILIÁ-ban, panaszkodtál, hogy egy pár csúnya sajtóhiba „becsúszott”. E célból mellékelem a két írást: „A Mozdulat”-ot [!] és „A Puhakalapos visszanéz”-t. [!] Arra kérlek, < ha ezeket > lennél olyan kedves és átolvasnád ezeket, és ha valami javítanivalót találsz, jegyezd rá a szövegre.

Kérdés: A Puhakalapos [!] eredetileg egy „igazi” darab is volt? Habár ez igazából nem számít. A novellán belül van egy ilyen darab. Igazából. Amiben a Bandinak nagy sikere volt. „Még Amerikában is érdeklődtek.”

Holnap Joseph fiam és Eden unokahúgom érkezik látogatóba New Yorkból. A család körülvesz, olyannyira, hogy a fordító/művész úr el is veszne benne. Sürgős | 3 hónapos | utazást rendel az ember tisztességes, láthatatlan, de mégis tisztán hallható, érezhető, szépszemű és finom hajú műzsája.

Műzsáddal együtt üdvözöl és ölel,

János

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Kézírás, autográf aláírással, boríték nélkül.

Lelőhely: Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattára V. 5495/11/6.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

ide-oda látogatásainkat hamarosan folytathatjuk: Batki 1995. október 4-én és 5-én, a halála előtti utolsó két napon találkozott Mándyval. Lásd: John Batki: *Légy kész jó halálra* = Élet és Irodalom 1995/51–52. 2.; uő: *Levél Mándy Ivánnak* = 2000 [Kétezer], 1996/4. 36–37.; Darvasi Ferenc: „Számomra ő maga volt Pest.” *Beszélgetés John Batki műfordítóval* = uő: *Köztünk vagy. Beszélgetések Mándy Ivánnal*. Corvina, Budapest, 2015. 216–217.

Ami megmaradt: a *Mi az, öreg?* része.

Robert Mandel: történész, könyvkiadó. Több kiadó igazgatója is volt, ekkoriban (1993 és 2000 között) a Syracuse University Press-t vezette.

megjelent a VIGILIÁ-ban: Mándy Iván: *Valamit egy nagybácsiról. Rónay György emlékére*=Vigilia 1993. 10. 738–

739. Kötetben: M. I.: *Novellák III.* Palatinus, Budapest, 2003. 534–537.

„**Még Amerikában is érdeklődtek.**”: Mondat *A puhakalapos visszánézből*, ami a novellában pontosan így hangzik: „Amerikában is érdeklődtek.” M. I.: *Novellák III.* 533.

17. Mándy Iván – John Batkinak

Budapest, 1995. augusztus 21.

Kedves János!

A pesti járda! Hát igen, rövidesen útrakelünk [!] a pesti járdán a pesti presszók felé.

Leveled egyébként úgy indul, mint egy novella. Én, mint egy pesti alvilági figura, mindjárt el is lopom. „Gőzös, párásan unalmas kánikula a pompás fák, háziállatok, manikűrözött pázsitok övében.” Folytatva ebben a szellemben. Szellemben? – Szó szerint! Persze, külön örülök a híreidnek, és hát bízunk Mandel úrban. De leginkább mégis az ide-oda lötyögésben. A presszó sajnos egyre kevesebb és gyengébb. Sajna! Sajna! De azért talán még nem reménytelen.

Az említett novcsikban nincs semmi hiba. A Puhakalapos nem volt igazi darab, talán csak a Mélyvíz című gyászosan bukott színpadi mű néhány hangulatfoszlánya. De Bandinak persze mégis csak sikere lehetett benne, hiszen Amerikában felfigyeltek rá.

A Huzatban-t most adom be a Rádióknak.

A viszontlátásig üdvözlő régi barátod

Iván

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Gépirat, autográf aláírással, boríték nélkül.

Lelőhely: Magántulajdon.

Közölve: Darvasi Ferenc: *Köztünk vagy. Beszélgetések Mándy Ivánról.* Corvina, Budapest, 2015. 225. Korábban egy-egy rövidebb részlete közölve: John Batki: *Légy kész jó halálra.* Élet és Irodalom 1995/51–52. 2., valamint John Batki: *Levél Mándy Ivánnak.* 2000 [Kétezer] 1996/4. 36–37.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

bízunk Mandel úrban: Robert A. Mandel végül nem adta ki John Batki Mándy-fordításait.

Amerikában felfigyeltek rá: Mándy ezekben a sorokban *A puhakalapos visszánéz* című novellájára és az abban szereplő Bandira utal.

A Huzatban-t most adom be a Rádióknak: A *Huzatban* című novella Mándy felolvasásában 1995. augusztus 28-án került adásba.

18. John Batki – Mándy Ivánnak

Syracuse, 1995. szept. 11.

Kedves Iván!

Már csomagolom a cipőt és a zoknit, amiben a pesti járdák, a parkolt kocsik és a fal közötti 35 centiméteren kedves társaságodban kerülgethetem majd a kutyagumik sorát, egy (remélhetőleg) szívélyesen felszolgált jegeskávét irányában. És talán mozi felé is, ha netán akadna új film, ami Jim Jarmusch *Éjjel a földön-ét* [!] valami ezeregyjéjével [!] követi/túlteszi.

Nagyon meghatott, hogy mondatomat ellophatónak találtad. Légy szíves, használd egészséggel. Megpróbálok egy ősziesebb társmondatot is küldeni: „Szikrázó fény, mélyen mellre szívható tiszta lég, távoli kutyacsaholás, nem túl közeli kopácsolás – egyes őszi napokon még itt, a temetővel szemben is jól esik [!] az ébrenlét.” Tovább nincs. Haiku-regény kezdete.

Remélem, nemsokára hallhatom a Huzatban-t a Rádióknak!

Október 3.-án érkezek. A Coll. Bp. a Böszörményi út 40. alatt talált lakást számomra. Budai lakos leszek, de hát Krúdy és Ottlik is Budán lakott!

A viszontlátásig –

Jánosod

KÉZIRATLEÍRÁS, LELŐHELY

Kézírás, autográf aláírással, boríték nélkül.

Lelőhely: Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattára V. 5495/11/5.

TÁRGYI ÉS NYELVI JEGYZETEK

Jim Jarmusch *Éjjel a földön-ét*: Jim Jarmusch (1953) filmjét, *Az Éjszaka a Földön* 1993-ban nézte meg Batki Mándyval az Európa moziban. Lásd John Batki: *Levél Mándy Ivánnak.* 2000 [Kétezer] 1996/4. 36–37., valamint Darvasi Ferenc: „Számomra ő maga volt Pest.” *Beszélgetés John Batki műfordítóval = uő: Köztünk vagy. Beszélgetések Mándy Ivánról.* Corvina, Budapest, 2015. 215–216. ■ ■ ■

(Közreadja: Darvasi Ferenc)